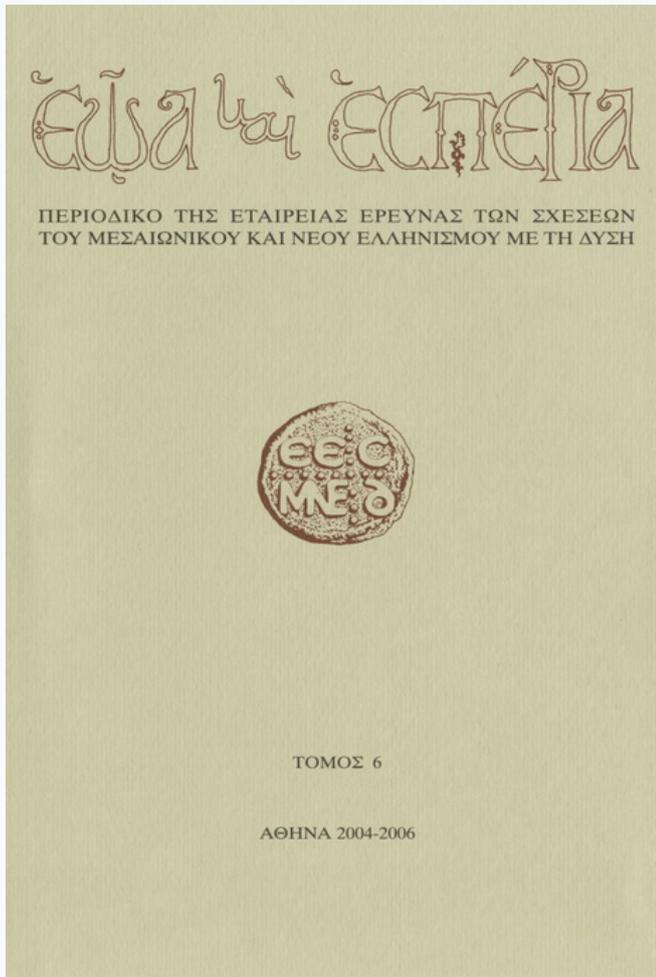

Ἐῶα καὶ Ἑσπέρια

Τόμ. 6 (2006)

ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕΤΑΞΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ ΚΑΙ ΔΥΣΗΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 6ο ΑΙΩΝΑ (ΓΟΝΔΕΒΑΛΔΟΣ ΚΑΙ ΜΑΥΡΙΚΙΟΣ)

ΝΙΚΟΛΕΤΤΑ ΠΑΝΤΣΗ

doi: [10.12681/eoaesperia.67](https://doi.org/10.12681/eoaesperia.67)

Βιβλιογραφική αναφορά:

ΠΑΝΤΣΗ Ν. (2006). ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕΤΑΞΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ ΚΑΙ ΔΥΣΗΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 6ο ΑΙΩΝΑ (ΓΟΝΔΕΒΑΛΔΟΣ ΚΑΙ ΜΑΥΡΙΚΙΟΣ). *Ἐῶα καὶ Ἑσπέρια*, 6, 61–74. <https://doi.org/10.12681/eoaesperia.67>

**ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕΤΑΞΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ ΚΑΙ ΔΥΣΗΣ
ΚΑΤΑ ΤΟΝ 6ο ΑΙΩΝΑ
(ΓΟΝΔΕΒΑΛΔΟΣ¹ ΚΑΙ ΜΑΥΡΙΚΙΟΣ)**

Η πολιτική που άσκησε το Βυζάντιο απέναντι στους λαούς της Δύσης αποτελεί ένα ευρύ πεδίο προβληματισμού το οποίο εξακολουθεί ακόμα και σήμερα να τροφοδοτεί την ιστορική έρευνα είτε θέτοντας νέα ερωτήματα είτε επιχειρώντας μια αναθεώρηση των παλαιότερων σχετικών αντιλήψεων. Κυρίαρχο ανάμεσα σ' αυτά τα ερωτήματα παραμένει το ζήτημα της προσπάθειας των βυζαντινών αυτοκρατόρων να παρέμβουν στη διαμόρφωση της πολιτικής των δυτικών επαρχιών, με απώτερο στόχο τη χρησιμοποίησή τους για την πραγματοποίηση των βραχυπρόθεσμων ή μακροπρόθεσμων πολιτικών σχεδιασμών τους. Μέσα από αυτό το ζήτημα, τίθεται στην ουσία το ερώτημα αν οι βυζαντινοί αυτοκράτορες επεδίωκαν (και αν ναι, σε ποιο βαθμό) τη χειραγώγηση και καθοδήγηση της τύχης αυτών των λαών. Ήδη είναι αρκετά γνωστή και αναμφισβήτητη η προσπάθεια του Ιουστινιανού για την επανακατάκτηση των δυτικών επαρχιών (Reconquista), μια προσπάθεια η οποία επιβάρυνε βέβαια τη βυζαντινή αυτοκρατορία, αλλά απέφερε και θετικά αποτελέσματα για την περαιτέρω ανάπτυξή της. Έχουμε συνηθίσει να τοποθετούμε σ' αυτό το σημείο, στην περίοδο δηλ. της βασιλείας του Ιουστινιανού, ένα όριο μετά το οποίο εκλείπουν οι σοβαρές προσπάθειες για τη διατήρηση των επαρχιών αυτών μέσα στα όρια της αυτοκρατορίας. Στην πραγματικότητα το όραμα του Ιουστινιανού δεν έσβησε μετά το θάνατό του, αλλά ενέπνευσε πολλούς από τους διαδόχους του.

-
1. Η ιστορία του Γονδεβάλδου αποτελεί μία από τις πιο τραγικές σελίδες της πρώιμης μεσαιωνικής ιστορίας των Φράγκων. Γεννημένος στη Γαλατία το 540 περίπου από μία παράνομη σχέση του Κλοθαρίου Α', δεν αναγνωρίστηκε από τον πατέρα του, εκδιώχθηκε από την πατρίδα του και κατέφυγε στην Ιταλία, όπου παντρεύτηκε και απέκτησε δύο παιδιά. Εκεί κέρδισε τη ζωή του ως αγιογράφος, ζώντας ταπεινά και στην αφάνεια, μέχρι που ανακαλύφθηκε από το στρατηγό Ναρσή. Δε γνωρίζουμε πότε ακριβώς ο Γονδεβάλδος εγκατέλειψε την Ιταλία και μεταφέρθηκε στην Κωνσταντινούπολη, όπου αναγνωρίστηκε ως μέλος της βασιλικής οικογένειας των Φράγκων και του προσφέρθηκε φιλοξενία. Οι ενδοδυναστικές όμως έριδες των ίδιων των Φράγκων μεταξύ των τελευταίων διαδόχων του Κλοθαρίου Α', δηλ. του Γουντράμου (γιου του Κλοθαρίου Α') και του Χιλδεβέρτου Β' (εγγονού του Κλοθα-

Η παρούσα εργασία προτίθεται να εξετάσει το θέμα της παρέμβασης του Μαυρικίου στις υποθέσεις της Γαλατίας κατά τα τέλη του βου αιώνα. Συγχρόνως, όμως, προσπαθεί να αντιμετωπίσει το θέμα αυτό σε μία νέα προοπτική. Στα πλαίσια αυτής της μελέτης, θα προσπαθήσουμε να συμβάλουμε στην κατανόηση της πολιτικής του Μαυρικίου, αυτοκράτορα του Βυζαντίου από το 582 ως το 602, σε ό,τι αφορά την αντιμετώπιση των προβλημάτων που σχετίζονταν με τη Δύση.

Είναι γνωστό ότι ο Μαυρίκιος (582-602), ένας από τους σημαντικότερους βυζαντινούς αυτοκράτορες, έδειξε ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τις δυτικές κτήσεις της αυτοκρατορίας. Κατόρθωσε να συνενώσει τα κατάλοιπα των κτήσεων του Ιουστινιανού, ιδρύοντας τα εξαρχάτα της Ραβέννας και της Καρχηδόνας. Οργάνωσε δηλ. ως στρατιωτικές αρμοστίες τις περιοχές της βόρειας Αφρικής, καθώς και της Ραβέννας, που ήταν κυκλωμένη από λογγοβαρδικές κατακτήσεις, και ανέθεσε τη στρατιωτική και πολιτική διοίκησή τους στους αντιβασιλείς της Ιταλίας και της Αφρικής, τους οποίους ονόμασε *Εξάρχους*².

ρίου Α' και ανεψιού του Γουντράμου από την πλευρά του αδελφού του Σιγβεέρτου) έφεραν στο προσκήνιο τους ευγενείς, οι οποίοι πήραν το μέρος του Χιλδεβέρτου Β'. Έτσι, το 579 ένας εκπρόσωπός τους, ο Γούντραμος-Βόσων, έφθασε στην Κωνσταντινούπολη και, αφού δήλωσε την αναγνώριση του Γονδεβάλδου ως νόμιμου γιου του Κλοθάριου Α', τον προσκάλεσε να επιστρέψει στην πατρίδα του και να διεκδικήσει το θρόνο, υποσχόμενος την υποστήριξη των ευγενών. Ο Γονδεβάλδος έδειξε εμπιστοσύνη στο Φράγκο ευγενή και αποφάσισε να επιστρέψει στη Γαλατία. Πράγματι, εφοδιασμένος με χρήματα και πλοία, το 582 έφθασε στη Μασσαλία και από εκεί κατευθύνθηκε βόρεια, προς το εσωτερικό, όπου θα αντιμετώπιζε το στρατό του Γουντράμου. Ωστόσο, οι εξελίξεις διέψευσαν την εμπιστοσύνη του Γονδεβάλδου, ο οποίος, τελικά, προδόθηκε και εγκαταλείφθηκε από εκείνους που τον είχαν προσκαλέσει. Ο Γούντραμος συμάχησε με τον Χιλδεβέρτο Β' και υποχρέωσε τους ευγενείς, που είχαν καλέσει το Γονδεβάλδο, να τον συλλάβουν και να τον εκτελέσουν. Η τελευταία πράξη αυτού του δράματος παίχτηκε στην πόλη Comminges (Lugdunum Convenarum, μετέπειτα Convenae), όπου ο Γονδεβάλδος, αντιλαμβανόμενος τη μεταστροφή των συμμάχων του, εναπέθεσε τα διάσημα της εξουσίας του στα χέρια τους και την ελπίδα της τιμωρίας τους στο Θεό: *Iudex aeternae et ultio vera innocentium, Deus, a quo omnes iustitiae procedit, cui mendacium non placet, in quo nullus dolus neque versutia malitiae continetur, tibi commendo causam meam, dipracans, ut sis velociter ultor super eos, qui me insontem in manibus tradiderunt inimicorum* (Αιώνιε κριτή και πραγματικέ εκδικητή των ανόσιων, Κύριε, που από σένα πηγάζει κάθε δικαιοσύνη, και που αποστρέφεται την προδοσία και το δόλο, Εσένα επικαλούμαι για την υπόθεσή μου παρακαλώντας Σε να πάρεις γρήγορα εκδίκηση από αυτούς τους ανθρώπους οι οποίοι παρέδωσαν εμένα, αν και αθώο, στα χέρια των εχθρών). Βλ. ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΤΟΥΡΩΝΗΣ, Ιστορία των Φράγκων, W. ARNDT (εκδ.), *MGH, Scriptores rerum Merovingicarum I*, Αννόβερο 1951, VII, σ. 38 (στο εξής: ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΤΟΥΡΩΝΗΣ, Ιστορία).

2. G. OSTROGORSKY, *Geschichte des byzantinischen Staates*, München 1963 (ελλ. μτφρ. Αθήνα 1981), I, σ. 147 - Ch. DIEHL, *Études sur l'administration byzantine dans l'Exarchat de Ravenne*, Paris 1888, σ. 6 κ.ε.

Στην εποχή του, παρά το μεγάλο περιορισμό των βυζαντινών επαρχιών στην Ιταλία, ο Έξαρχος, ο οποίος διέμενε μόνιμα στη Ραβέννα, είχε πολυτελή αυλή και ισχυρή διοικητική οργάνωση και ονόμαζε το διοικητήριό του *Sacrum Palatium* (κατ' αναλογία με εκείνο της Κωνσταντινούπολης)³.

Κατά τον 6ο αιώνα, ο χάρτης των εγκαταστάσεων των λεγόμενων «βαρβαρικών» φύλων παρουσιάζει τους Οστρογότθους και τους Λογγοβάρδους στην Ιταλία, τους Βησιγότθους και τους Σουηβούς στην Ισπανία, τους Φράγκους, τους Βουργουνδούς και τους Αλαμανούς στη Γαλατία. Ωστόσο, η κατάσταση δεν είναι ακόμα ξεκάθαρη. Οι λαοί αυτοί δεν έχουν πάρει ακόμα τις οριστικές τους θέσεις και κινούνται προς τη διεκδίκηση άλλων περιοχών ζωτικότερης σημασίας για τον καθένα από αυτούς, σύμφωνα με την προσωπική αντίληψη του κάθε ηγεμόνα για τα συμφέροντά του.

Ο μεγάλος αντίπαλος του Μαυρικίου και η μόνιμη πηγή ανωμαλιών στη Δύση ήταν οι Λογγοβάρδοι (Λομβαρδοί), οι οποίοι είχαν καταλάβει την Ιταλία, από όπου ο Ιουστινιανός είχε εκδιώξει τους Γότθους⁴ ύστερα από πολέμους που είχαν διαρκέσει είκοσι χρόνια. Οι Βυζαντινοί, προκειμένου να αντιμετωπίσουν το νέο αυτό κίνδυνο, είχαν προσπαθήσει να χρησιμοποιήσουν τους Φράγκους εναντίον των Λογγοβάρδων και μάλιστα μαρτυρείται ότι ο αυτοκράτορας Τιβέριος-Κωνσταντίνος (τον οποίο διαδέχθηκε στο θρόνο το 582 ο Μαυρίκιος) τους είχε καταβάλει κατά το έτος 577 ένα ποσό από 30.000 χρυσά νομίσματα για να ενισχύσει αυτές τις υπηρεσίες τους⁵.

Στη Γαλατία, κατά την ίδια αυτή περίοδο, υπήρχε μια μεγάλη αναστάτωση που οφειλόταν στις συγκρούσεις των διαδόχων του βασιλιά Κλοθάριου (Χλοτάριου) Α': τον **Γούντοαμο**, που κληρονόμησε τη Βουργουνδία και είχε ως πρωτεύουσά του την Ορλεάνη, το **Σιγεβέρτο**, που κληρονόμησε το βασίλειο του Θεοδώριχου και είχε ως πρωτεύουσά του την Ρεμ, το **Χαρίβερτο**, που κληρονόμησε το βασίλειο του Χιλδεβέρτου και είχε ως πρωτεύουσά του το Παρίσι και το **Χιλπέριχο Α'**, που κληρονόμησε το βασίλειο του Κλοθάριου και είχε ως πρωτεύουσά του τη Σουασσόν.

3. ΑΜΑΝΤΟΣ, Ιστορία του Βυζαντινού Κράτους, τ. Ι, Αθήνα 1963, σ. 259. Ειδικότερα βλ. JEAN-MARIE SANSTERRE, Une mention peu connue d'un exarque d'Italie, *Byzantion* 55 (1985) 267-268.

4. Κ. ΑΜΑΝΤΟΣ, Ιστορία, τ. Ι, ό.π., σ. 215.

5. ΜΕΝΑΝΔΡΟΣ Ο ΠΡΟΤΗΚΤΩΡ, Ιστορία, C. MULLERUS (εκδ.), *Fragmenta Historicorum Graecorum*, τ. IV, Paris 1885, σ. 253: "Ότι ὁ Καῖσαρ ἔστειλε κατὰ τὴν Ἰταλίαν χρυσοῖον συχρόν, ἄχρι κεντηναρίων τριάκοντα, ἅτινά γε δήπου Πамφρόνιος ὄνομα, ἀξίωμα βασιλέως πατήρ, ἔκομίσαστο ἐκ τῆς πρεσβυτέρας Ρώμης, κατὰ δὴ τὴν βασιλίδα τηνικαῦτα ἀφριγμένους ἐπὶ τούτω, ἐφ' ᾧ δεήσεις τῷ Καίσαρι προσαγαγεῖν τῇ Ἰταλίᾳ ἐκτετρονχωμένη ταῖς τῶν Λογγοβάρδων ἐπιδρομαῖς ἐπαμῦναι.

Ο Χαρίβερτος πέθανε το 567, ο Σιγεβέρτος δολοφονήθηκε το 575 και τη θέση του πήρε ο ανήλικος γιος του, ο Χιλδεβέρτος Β΄, στο όνομα του οποίου κυβερνούσαν οι ευγενείς, ενώ ο Χιλπέριχος Α΄ δολοφονήθηκε το 584. Ο αγώνας για την εξουσία είχε επικεντρωθεί ανάμεσα στα δυο μέρη του βασιλείου, την Νευστρία, που καταλάμβανε το δυτικό μέρος της Γαλατίας και που την εκπροσωπούσε ο Χιλπέριχος Α΄ (561-584), και την Αυστρασία, που καταλάμβανε το ανατολικό μέρος της Γαλατίας και την οποία εκπροσωπούσε ο Χιλδεβέρτος Β΄ που ενηλικιώθηκε το 585. Ανάμεσα στα δυο αυτά μέρη ηγετικό ρόλο επιχειρούσε να αναλάβει ο Γούντραμος (561-592), ο οποίος μετά το θάνατο του αδελφού του, Χιλπέριχου Α΄, συμμαχίχσε με τη χήρα του τη Φρεδεγόνδη και εμφανίστηκε ως προστάτης του ανήλικου ανηψιού του, Κλοθάριου Β΄.

Ο Μαυρίκιος γνώριζε ολόκληρο αυτό το πλέγμα των συγκρούσεων που επικρατούσε στη Γαλατία, καθώς ενημερωνόταν για την κατάσταση από την ίδια τη βασίλισσα Βρουγγίλδη και από τον Χιλδεβέρτο Β΄, το γιο της, με τους οποίους βρισκόταν σε γραπτή επικοινωνία⁷. Τάχθηκε με το μέρος του Χιλδεβέρτου Β΄ και, μέσα στα πλαίσια της πολιτικής της χρησιμοποίησης βαρβάρων εναντίον βαρβάρων, ενισχύοντάς τον με χρήματα, τον έστρεψε κατά των Λογγοβάρδων. Την αποστολή αυτών των χρημάτων μεταξύ του 582 και του 584 (συγκεκριμένα 50.000 χρυσών νομισμάτων) μνημονεύει ο Γρηγόριος της Τουρώνης, που αναφέρει:

«Ο βασιλιάς Χιλδεβέρτος έφυγε για την Ιταλία. Όταν το έμαθαν αυτό οι Λογγοβάρδοι, φοβούμενοι μήπως τους εξολοθρεύσει, υποτάχθηκαν στη θέλησή του. Αφού ρύθμισε μαζί τους όλα όσα ήθελε, ο βασιλιάς επέστρεψε στη χώρα των Γαλατών και άρχισε να προετοιμάζει το στρατό του για να κατευθυνθεί προς την Ισπανία. Ύστερα έμεινε άπρακτος. Είχε παραλάβει κατά τα προηγούμενα χρόνια από τον αυτοκράτορα Μαυρίκιο 50.000 χρυσά νομίσματα για να εκδιώξει τους Λογγοβάρδους από την Ιταλία. Όταν ο αυτοκράτορας έμαθε πως είχε συνάψει συμφωνία μαζί τους, απαίτησε (να του επιστραφεί) το ποσό των χρημάτων»⁸.

6. Κατά μία άποψη, η ιστορία της Γαλατίας αυτής της περιόδου ταυτίζεται με την ιστορία της σύγκρουσης των δύο ισχυρών γυναικείων προσωπικοτήτων της βασιλικής οικογένειας. Πρόκειται για τη βασίλισσα Βρουγγίλδη και τη βασίλισσα Φρεδεγόνδη. Οι δύο από τους τέσσερις γιους του Κλοθάριου, δηλ. ο Σιγεβέρτος Α΄ (βασιλιάς της Αυστρασίας) και ο Χιλπέριχος Α΄ (βασιλιάς της Νευστρίας), παντρεύτηκαν δύο αδελφές, κόρες του βασιλιά των Βησιγόθων Αθαναγίλδου. Ο μεν Σιγεβέρτος την Βρουγγίλδη, ο δε Χιλπέριχος την Γαλεσουίνθα, η οποία δολοφονήθηκε από την ερωμένη του Χιλπέριχου Φρεδεγόνδη, που πήρε τη θέση της στο βασιλικό θρόνο. Η Φρεδεγόνδη δολοφόνησε στη συνέχεια τον Σιγεβέρτο (575) και - σύμφωνα με κάποιες πηγές - και τον ίδιο το σύζυγό της, τον Χιλπέριχο

Όμως, εκτός από τους τέσσερις γιους του Κλοθάριου που ήταν νόμιμοι και που είχαν εξασφαλίσει, χάρη στη νομιμότητά τους, μερίδιο στην πατρική κληρονομιά, υπήρχε και ένα άλλο πρόσωπο, ο Γονδεβάλδος, ο οποίος παρουσιάζεται ως νόθος γιος του Κλοθάριου, αν και δεν αναγνωρίστηκε ποτέ από αυτόν⁹. Αυτός ο νόθος γιος εκδιώχθηκε από την πατρίδα του, κατέφυγε στην Ιταλία¹⁰ και κατόπιν μεταφέρθηκε στην Κωνσταντινούπολη, όπου έτυχε μιας πολύ ευνοϊκής υποδοχής από το Βυζαντινό αυτοκράτορα¹¹. Ο Γονδεβάλδος παρουσιάζεται ως μια πολύ συμπαθής προσωπικότητα, που αποδέχεται τη μοίρα του και ακολουθεί το δρόμο της εξορίας, κατά τη διάρκεια της οποίας κερδίζει τη ζωή του ασκώντας το επάγγελμα του αγιογράφου.

Το 579, ωστόσο, εμφανίστηκε στην Κωνσταντινούπολη ένας εκπρόσωπος των ευγενών της Αυστρασίας, ο Γούντραμος-Βόσων, ο οποίος κάλεσε το Γονδεβάλδο να επιστρέψει στην πατρίδα του και να διεκδικήσει τη νόμιμη πατρική κληρονομιά του. Είναι σαφές ότι τα ελατήρια των ευγενών που

(584). Η σύγκρουση ανάμεσα στις δύο αυτές γυναίκες υπήρξε λυσσώδης μέχρι το θάνατό τους (το 597 πέθανε η Φρεδεγόνδη και το 613 η Βρουγγίλδη).

7. Η προσφώνηση τόσο της Βρουγγίλδης όσο και του Χιλδεβέρτου Β' προς τον Μαυρίκιο είναι: «DOMINO GLORIOSO, PIO, PERPETUO, INCLITO, TRIUMPHATORE AC SEMPER AUGUSTO, MAURICIO IMPERATORE». Βλ. *Epistolae Austrasicae*, *MGH*, *Epistolae Merowingici et Carolini aevi I*, *MGH*, *Epistolae III*, W. GUNDLACH (εκδ.), Berolini 1888, σ. 138-153. Πρβλ. P. GOUBERT, *Byzance avant l'Islam*, τ. I, Paris 1956, σ. 64.
8. ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΤΟΥΡΩΝΗΣ, *Ιστορία*, VI, ό.π., σ. 42.
9. Ο M. ROUCHE, *L'Aquitaine des Wisigoths aux Arabes*, Paris 1979, σ. 74, θεωρεί πως ο Γονδεβάλδος δεν ήταν γιος του Κλοθάριου. Στηρίζει την άποψή του στο γεγονός ότι ο Γούντραμος αποκαλεί τον Γονδεβάλδο Ballomer(em), δηλ. ψευδή βασιλεία, και τον κατηγορεί πως ο πατέρας του δεν ήταν ο Κλοθάριος. Βλ. ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΤΟΥΡΩΝΗΣ, *Ιστορία*, VII, ό.π., σ. 14.
10. Εκείνος που πρώτος ανακάλυψε και χρησιμοποίησε τον Γονδεβάλδο ήταν ο στρατηγός Ναρσής, ο οποίος μαζί με τον πατρίκιο Παμφρόνιο γνώριζε καλά τα ζητήματα της Ιταλίας και της Γαλατίας, αλλά και τον τρόπο με τον οποίο μπορούσε να χειριστεί αυτού του είδους τα ζητήματα. Βλ. *Σχετικά*, A. CAMERON, *The Byzantine Sources of Gregory of Tours*, *The Journal of Theological Studies* 26 (1975) 421-426 και F. DVORNIK, *Origins of Intelligence Services*, New Brunswick, N. Jersey 1974, σ. 121-187.
11. Όπως αναφέρει ο ίδιος ο Γονδεβάλδος και μας διασώζει ο ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΤΟΥΡΩΝΗΣ, *Ιστορία*, VII, ό.π., σ. 36, «Συνάντησα το Ναρσή στην Ιταλία, όπου και παντρεύτηκα και απέκτησα δύο γιούς. Μετά το θάνατο της γυναίκας μου πήρα τα παιδιά μου και πήγα στην Κωνσταντινούπολη. Εκεί έγινα δεκτός πάρα πολύ ευνοϊκά από τους αυτοκράτορες (ab imperatoribus vero susceptus benignissime)». Πρόκειται ασφαλώς για τους αυτοκράτορες Ιουστίνο Β' και Τιβέριο Α' Κωνσταντίνο. Δεδομένου ότι ο δεύτερος ανακηρύχθηκε Καίσαρας το 574, η συνάντησή με το Γονδεβάλδο πραγματοποιήθηκε μεταξύ του έτους αυτού και του 578, έτος κατά το οποίο ο Κωνσταντίνος - Τιβέριος έγινε μονοκράτορας, ύστερα από το θάνατο του Ιουστίνου. Η παροχή αυτού του είδους πολιτικού ασύλου εν είδει φιλοξενίας σε

προσκάλεσαν το Γονδεβάλδο να επιστρέψει δεν ήταν ανιδιοτελή, αλλά σχετιζόνταν με την προσπάθειά τους να καταφέρουν ένα ισχυρό πλήγμα στον αντίπαλό τους, τον ισχυρό βασιλιά Γούντραμο, ο οποίος εμφανιζόταν ως ο συμβιβαστής των δύο αντιμαχόμενων μερών, με στόχο στην πραγματικότητα να αναδειχθεί σε μοναδικό κυρίαρχο της Γαλατίας.

Ωστόσο, ο Γονδεβάλδος πείστηκε και το 583 με στόλο και στρατό αποβιβάστηκε στη Μασσαλία. Το ερώτημα που προκύπτει είναι ποιός χρηματοδότησε την επιχείρηση του Γονδεβάλδου. Ποιός δηλ. του έδωσε χρήματα που του επέτρεψαν να πραγματοποιήσει όλες τις σοβαρές δαπάνες (εξασφάλιση πλοίων, πληρωμή μισθών κ.λπ.) που προϋπέθετε η μετάβασή του από την Κωνσταντινούπολη στη Δύση, παίρνοντας μάλιστα υπόψη μας το αναμφισβήτητο γεγονός ότι ο ίδιος δεν είχε προσωπική περιουσία προερχόμενη από την πατρική κληρονομιά, γιατί είχε αποκηρυχθεί από τον πατέρα του και είχε ζήσει μέχρι εκείνη τη στιγμή ως εξόριστος ή κληνηγμένος. «Δε βλέπουμε κάτι άλλο σαν πιο πιθανό από την άφθονη βοήθεια της Βυζαντινής αυλής. Αυτή η βοήθεια δόθηκε άραγε χωρίς την ελπίδα πολιτικών ωφελειών;»¹². Το κύριο επιχείρημα αυτής της άποψης ήταν το γεγονός ότι ο «θησαυρός του Γονδεβάλδου», όπως ονομάστηκε από τους ιστορικούς, στο μεγαλύ-

μέλη των βασιλικών οικογενειών άλλων λαών, αλλά και η προσπάθεια του Βυζαντίου να αποκτήσει ερείσματα στις ξένες βασιλικές οικογένειες μέσω της γνωριμίας των νεαρότερων μελών τους με το βυζαντινό πολιτισμό ήταν πρακτικές πολύ συνηθισμένες για το Βυζάντιο, το οποίο με τον τρόπο αυτό διαμόρφωνε ένα καθεστώς σχέσεων με τις ξένες αυλές που θα μπορούσε να αξιοποιηθεί στο μέλλον. Αναφέρουμε, ως παράδειγμα μόνο, για την πρώτη πρακτική την περίπτωση του Γονδεβάλδου και για τη δεύτερη πρακτική την περίπτωση του Συμεών της Βουλγαρίας, ο οποίος φιλοξενήθηκε στην Κωνσταντινούπολη και εξαιτίας της εξαιρετικής επίδοσής του «στη ρητορική του Δημοσθένη και στους συλλογισμούς του Αριστοτέλη» ονομαζόταν «μισοέλληνας». Βλ. ΛΙΟΥΤΠΡΑΝΔΟΣ, ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΡΕΜΟΝΑΣ, Ανταπόδοσις, III. 29, *MGH, Scriptores in usum scholarum*, J. BECKER (εκδ.), Αννόβερο και Λειψία, 1915³, σ. 87. Πρβλ. D. OBOLENSKY, *The Byzantine Commonwealth: Eastern Europe, 500-1453*, London¹ 1971 (ελλ. μτφρ. Θεσσαλονίκη 1991), τ. I, σ. 176. Βλ. σχετικά με το ζήτημα αυτό και ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΧΡΙΣΤΟΦΙΛΟΠΟΥΛΟΥ, *Βυζαντινή Ιστορία*, τ. Α', Αθήνα 1975, σ. 289, η οποία αναφέρει χαρακτηριστικά : «Το βυζαντινόν κράτος ιδιαίτέρως ηνύοι την επέκτασιν της επιρροής του εις τα νεώτερα μέλη των ξένων βασιλικών οίκων· ως εκ τούτου ήτο συνήθης η παραμονή αργένων τέκνων ξένων ηγεμόνων εις την βασιλεύουσαν προς εκπαίδευσιν αλλά και προς επίγνωσιν του βυζαντινού μεγαλείου και δυνάμεως».

12. M. DELOCHE, Renseignements archéologiques sur la transformation du C guttural du latin en une sifflante, *Mémoires de l'Académie des Inscriptions* 30 (1883) 359-378. Ο ΙΔΙΟΣ, Le Monnayage en Gaule au nom de l'Empereur Maurice Tibère. Ses rapports avec l'expédition du prétendant Gondovald (583-585), *Mémoires de l'Académie des Inscriptions* 30 (1883) 379-396. Πρβλ. P. GOUBERT, L'aventure de Gondovald et les monnaies franques de l'empereur Maurice, *Echos d'Orient* 39 (1941-1942) 199-200.

τερο μέρος του αποτελούνταν από χρυσά νομίσματα που έφεραν ανάγλυφο το πορτραίτο του τότε αυτοκράτορα, που ήταν ο Μαυρίκιος.

Υποστηρίχθηκε, λοιπόν, η άποψη πως ο Μαυρίκιος ενίσχυσε οικονομικά την επιχείρηση της επιστροφής του Γονδεβάλδου, με στόχο ίσως την επικράτηση ενός ανθρώπου της δικής του επιρροής στα πράγματα της Γαλατίας, αφού εκείνος για πολλά χρόνια υπήρξε προστατευόμενος τόσο δικός του όσο και των προηγούμενων αυτοκρατόρων. Έτσι, το χρυσάφι που έφερε μαζί του ο Γονδεβάλδος κόπηκε σύμφωνα με την ισχύουσα πρακτική, αλλά και για λόγους αναγνώρισης, με το όνομα του αυτοκράτορα Μαυρικίου. Πολλοί ιστορικοί και νομισματολόγοι ερμήνευαν αυτά τα γεγονότα ως μια απόπειρα παρέμβασης του αυτοκράτορα της Ανατολής στη Δύση. «Ο πραγματικός χαρακτήρας της επιχείρησης του Γονδεβάλδου, η πραγματική της σημασία αφορά μια προσπάθεια αποκατάστασης της αυτοκρατορικής επικυριαρχίας στη Δύση», υποστήριξε ο M. Deloche¹³.

Πράγματι ο Μαυρίκιος είχε πολλούς λόγους να υποστηρίξει μια τέτοια επιχείρηση, αλλά κυρίως δύο :

- 1.- Με αυτόν τον τρόπο κρατούσε μια ευνοϊκή στάση απέναντι στην Αυστρασία, που του ήταν απαραίτητη στον αγώνα κατά των Λογγοβάρδων.
- 2.- Κατάφερε ένα χτύπημα εναντίον του Γούντραμου, που πάντα διατηρούσε μια υπεροπτική στάση απέναντι στο Βυζάντιο¹⁴.

Μια τέτοια πιθανότητα δεν είναι έξω από την πραγματικότητα. Πρέπει, ωστόσο, να προσθέσουμε ότι ο Μαυρίκιος δε φαίνεται σε κανένα σημείο της υπόθεσης να παίρνει μέρος, ούτε άμεσα ούτε έμμεσα, γεγονός, που μαζί με άλλα, έκανε μια άλλη ομάδα ιστορικών να υποστηρίξει ότι ο Μαυρίκιος δεν είχε καμιά σχέση με την επιχείρηση του Γονδεβάλδου¹⁵. Ο Γονδεβάλδος δεν

13. DELOCHE, Monnayage en Gaule au nom de l'empereur Maurice Tibère, ό.π., 391.

14. GOUBERT, L'aventure de Gondovald, ό.π., σ. 441. Ο Γούντραμος, βασιλιάς της Βουργουνδίας, ήταν στην πραγματικότητα ο κύριος αντίπαλος της βυζαντινής πολιτικής στη Γαλατία, καθώς η Βουργουνδία, επειδή συνορεύει με την Ιταλία, ήταν απαραίτητη στον αγώνα των Βυζαντινών εναντίον των Λογγοβάρδων. Επομένως, ο Γούντραμος έπρεπε να πιεστεί για να συμμαχήσει με τους Βυζαντινούς. Ειδικά για το θέμα της εχθρότητας του Γούντραμου προς τους Βυζαντινούς και την προσωπικότητα του στρατηγού του Μούμμολου, που τον πρόδωσε και πήγε με το μέρος του Γονδεβάλδου, βλ. W. GOFFART, *The Narrators of Barbarian History (A.D. 550 - 800)*, Princeton 1988, σ. 161 και 180. Βλ. επίσης K. SELLE-HOSBACH, *Prosopographie merowingischer Amtsträger: 511-613*, Bonn 1974, σ. 133-136.

15. GOUBERT, *Byzance avant l'Islam*, ό.π., σ. 63. Πρβλ. G. REVERDY, *Les relations de Childebart II et de Byzance*, *Revue Historique* 114 (1913) 66. C. PFISTER, *Histoire de France*, τ. II, Paris 1900, σ. 145.

έφθασε με βυζαντινά πλοία στη Μασσαλία και σε κανένα σημείο της ιστορίας δεν υποστηρίχθηκε από το Μαυρίκιο, που ήταν εξάλλου απασχολημένος με τους Πέρσες και τους Αβάρους. Ένα ακόμα επιχείρημα της άποψης ότι ο Μαυρίκιος δεν υποστήριξε τον Γονδεβάλδο ήταν πως το όνομα του Γονδεβάλδου δεν αναφέρεται ποτέ στις επιστολές που ανταλλάχθηκαν μεταξύ του αυτοκράτορα Μαυρικίου και του Χιλδεβέρτου, που υποστήριξε το Γονδεβάλδο¹⁶. Πρέπει λοιπόν να υποθέσουμε ότι ο Μαυρίκιος άφησε τον προστατευόμενό του στην τύχη του¹⁷. Ακόμα κι όταν έφθασε το τέλος και η αποτυχία του ήταν ορατή, ο αυτοκράτορας έμεινε ασυγκίνητος και αμέτοχος.

Δεν είναι ωστόσο η μοναδική οπτική από την οποία μπορούμε να προσεγγίσουμε τα γεγονότα. Υπάρχουν τουλάχιστον άλλες δύο εναλλακτικές οπτικές. Η πρώτη είναι πως οι αριστοκράτες που κάλεσαν στην πατρίδα του το Γονδεβάλδο τον στήριξαν και οικονομικά, προκειμένου να πετύχουν το στόχο τους. Η υπόθεση αυτή είναι αναμφισβήτητη, γιατί είναι φανερό πως όλη η επιχείρηση ξεκίνησε από τους Αυστρασιανούς αριστοκράτες, από την πρώτη στιγμή που κάλεσαν το Γονδεβάλδο, μέσω του απεσταλμένου εκπροσώπου τους Γουντράμου- Βόσωνα, μέχρι και το τέλος που τον δολοφόνησαν.

Η δεύτερη είναι πως οι έμποροι της Δύσης, που έβλεπαν να διαταράσσεται η ομαλότητα που υπήρχε στις σχέσεις με την Ανατολή, ενίσχυσαν το Γονδεβάλδο που ήταν ευνοούμενος του Βυζαντινού αυτοκράτορα, προκειμένου να εξασφαλίσουν καλύτερες και ευνοϊκότερες συνθήκες συναλλαγών. Σε ό,τι αφορά τη δεύτερη αυτή οπτική, η υπόθεση εργασίας που διατυπώνουμε μπορεί να περιγραφεί ως εξής: Εκτός από τους ευγενείς γαιοκτήμονες της Αυστρασίας, και παράλληλα με το βυζαντινό αυτοκράτορα Μαυρίκιο, σημαντικό ρόλο στην πρόσκληση, ενίσχυση και αρχική αποδοχή του Γονδεβάλδου έπαιξαν οι έμποροι της Ν.Α. Γαλατίας ή όσοι σχετίζονταν άμεσα ή έμμεσα με τις εμπορικές υποθέσεις.

Το κίνητρο των εμπόρων αυτών μπορούμε να το τοποθετήσουμε στο πλαίσιο της επιδίωξης της διεύρυνσης των εργασιών τους και της υπέρβασης των δυσκολιών, που ήδη από τον προηγούμενο αιώνα αντιμετώπιζε η εμπορική δραστηριότητα.

Οι δυσκολίες που υπήρχαν στην επικοινωνία μεταξύ Ανατολής και Δύσης ήταν δυνατό να ξεπεραστούν, αν ο Γονδεβάλδος - προστατευόμενος του αυτοκράτορα Μαυρικίου - κατόρθωνε να επιβληθεί ως νόμιμος γιος του Κλοθάριου και επομένως νόμιμος διάδοχός του. Σ' αυτή την περίπτωση θα

16. *Epistolae Austrasicae*, ό.π., σ. 138-153. Πρβλ. GOUBERT, *Byzance avant l'Islam*, ό.π., σ. 64.

17. Ο Μαυρίκιος, σύμφωνα με τη γνώμη του ROUCHE, *L'Aquitaine*, ό.π., σ. 76, δεν κούνησε ούτε το μικρό του δάχτυλο για να υποστηρίξει το Γονδεβάλδο.

αποκαθίσταντο οι αγαθές σχέσεις με το Βυζάντιο και θα διευκολύνονταν οι δραστηριότητες που είχαν να κάνουν με το εμπόριο. Το κίνητρο, επομένως, για τη συμμετοχή των εμπόρων υπήρχε.

Προκειμένου να δώσουμε μια ικανοποιητική απάντηση στο ερώτημα αυτό, πρέπει αφενός να διερευνήσουμε τις δραστηριότητες και τις ασχολίες των προσώπων που πήραν μέρος στην πρόσκληση του Γονδεβάλδου και αφετέρου να εξετάσουμε γεωγραφικά και οικονομικά τις πόλεις που αναγνώρισαν το Γονδεβάλδο. Τα πρόσωπα είναι τα εξής: 1) Πατρικίος Μούμμολος, δούκας της Αβινιόν, εξέχων νικητής των Λογγοβάρδων, 2) Βασίλισσα της Αυστρασίας Βρουγγίλδη, εχθρός της βασίλισσας της Νευστρίας Φρεδεγόνδης και ευνοϊκά διατεθειμένης απέναντι στο Βυζάντιο¹⁸, 3) Επίσκοπος της Μασσαλίας Θεόδωρος, εκπρόσωπος της μερίδας των Αυστρασιανών, 4) Επίσκοπος της Gap Σαγιτάριος, 5) Αρχιεπίσκοπος Τουρπίνος, 6) Γούντραμος - Βόσων, ο απεσταλμένος των Αυστρασιανών στην Κωνσταντινούπολη για την πρόσκληση του Γονδεβάλδου, 7) Επίσκοπος της πόλης Frejus (αρχ. Forum Iulii) Επιφάνειος, 8) Δούκας Δεξιδέριος, 9) Οι ευγενείς της αυλής του Χιλδεβέρτου Β', 10) Ο έμπορος Χαρίολφος.

Ανάμεσα σ' αυτά τα πρόσωπα, το μοναδικό που η παρουσία του συνδέεται άμεσα με την εμπορική δραστηριότητα είναι το τελευταίο, ο έμπορος Χαρίολφος. Να πώς μας παρουσιάζεται το πρόσωπο αυτό μέσα από την περιγραφή του Γρηγορίου της Τουρώνης:

«Με το μέρος του Γονδεβάλδου είχε πάει επίσης ο Χαρίολφος, που ήταν πολύ πλούσιος και ισχυρός και που του ανήκαν μέσα στην πόλη Lugdunum Convenatum (σημ. Comminges) μαγαζιά και αποθήκες με πολλές προμήθειες. Ο στρατός (του Γονδεβάλδου) ανεφοδιαζόταν κυρίως με τα μέσα που του διέθετε αυτός ο έμπορος»¹⁹.

Είναι γνωστό πως, κατά την περίοδο που εξετάζουμε, το εμπόριο διήνυε μία από τις δυσκολότερες εποχές του. Εκείνοι που είχαν απομείνει και το ασκούσαν με κάπως συστηματικό τρόπο ήταν οι Ανατολίτες και οι Εβραίοι έμποροι, οι οποίοι δεν είχαν γενικά καλή φήμη. Στη Δύση υπάρχουν ελάχιστα

18. Η βασίλισσα Βρουγγίλδη ήταν αδελφή της πρώτης γυναίκας του Χιλπέριχου, της Γαλασούνθας, στην οποία ο σύζυγός της είχε χαρίσει, ως γαμήλιο δώρο (Morgengabe), τις πόλεις Bordeaux, Limoges, Cahors, Bigorre, Béarn. Μετά τη δολοφονία της Γαλασούνθας από το Χιλπέριχο, αυτός παντρεύτηκε τη Φρεδεγόνδη και κράτησε το δώρο που, σύμφωνα με τις αρχές του κληρονομικού δικαίου, έπρεπε να το πάρει η αδελφή της νεκρής, η Βρουγγίλδη. Από τότε χρονολογείται το μεγάλο μίσος ανάμεσα στις δυο βασίλισσες της Μεροβιγκειανής δυναστείας. Βλ. ROUCHE, L'Aquitaine, ό.π., σ. 67.

19. ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΤΟΥΡΩΝΗΣ, Ιστορία, VII, ό.π., σ. 37.

στες περιπτώσεις αυτοχθόνων εμπόρων. Πολύ περισσότερο, η εμπορική δραστηριότητα δεν ασκούνταν επίσημα από τους ευγενείς, επειδή το εμπόριο θεωρούνταν ενασχόληση υποτιμητική. Η αντίληψη αυτή είχε δημιουργηθεί για διάφορους λόγους, όπως για παράδειγμα το ότι οι έμποροι δεν είχαν μόνιμο τόπο κατοικίας, αλλά ήταν υποχρεωμένοι να ταξιδεύουν, να συναλλάσσονται και να έχουν δοσοληψίες με ύποπτα πρόσωπα. Ένας άλλος λόγος, που συνέτεινε στην κακή τους φήμη, ήταν πως κατέφευγαν σε κάθε είδους τέχνασμα, προκειμένου να προωθήσουν τα προϊόντα τους. Σημαντικός, τέλος, παράγοντας για την καχυποψία που προκαλούσαν στις δυτικές κοινωνίες ήταν πως σε περιόδους λιμών εκμεταλλεύονταν την ανάγκη των ανθρώπων για τρόφιμα και τους πουλούσαν σε υπέρογκες τιμές τα προϊόντα τους. Για όλους αυτούς τους λόγους συχνά οι ευγενείς, προκειμένου να συμμετάσχουν σε εμπορικές επιχειρήσεις τις οποίες σε ορισμένες περιπτώσεις θεωρούσαν κερδοφόρες, καλύπτονταν πίσω από τη δραστηριότητα των υπαρχόντων εμπόρων.

Στην περίπτωση που μας απασχολεί, ο έμπορος Χαριόλφος, που πήρε μέρος στην επιχείρηση υποστήριξης του Γονδεβάλδου, δεν ανήκε στους Ανατολίτες ή Εβραίους εμπόρους, αλλά ήταν από τις σπάνιες περιπτώσεις αυτοχθόνων εμπόρων που διέθετε αποθήκες και ανεφοδιάζε την πόλη με χρήσιμα αγαθά²⁰. Τα υπόλοιπα πρόσωπα που πήραν μέρος στην επιχείρηση αυτή ανήκαν όλα είτε στον κύκλο των ευγενών είτε στον κύκλο των υψηλόσχημων κληρικών και συνδέονταν με κοινά πολιτικά συμφέροντα που αφορούσαν στη διαχείριση της ανώτατης εξουσίας. Επομένως, εύλογα αναρωτιέται κανείς τι είδους συμφέροντα μπορεί να συνέδεσαν ανθρώπους τόσο διαφορετικής προέλευσης στην επιδίωξη αυτού του κοινού στόχου. Το ερώτημα δηλαδή είναι γιατί ένας έμπορος πήρε μέρος σε μια τέτοια επιχείρηση, που ουσιαστικά ήταν συνομωσία κατά του νόμιμου διαδόχου του θρόνου.

Πιστεύω πως, αν παρακολουθήσουμε από πιο κοντά τα υπόλοιπα πρόσωπα της επιχείρησης, καθώς και τα γεγονότα, θα μπορέσουμε να δώσουμε μια επαρκή εξήγηση στο γεγονός. Ο Γούντραμος-Βόσων ήταν ένας Αυστρασιανός Φράγκος. Ο Μούμμολος, ένας Ρωμαίος της Βουργουνδίας. Ο Δεζιδέριος ήταν δούκας της Τουλούζης. Οι επίσκοποι Βέρθανδρος,

20. Η RENÉE DOEHAERD, *Le Haut Moyen Âge occidental*, Paris 1971, σ. 246, διακρίνει τους εξής τύπους εμπόρων: α) εκείνους που ασχολούνταν με τον ανεφοδιασμό των πόλεων και οι οποίοι ήταν συχνά εγκατεστημένοι σ' αυτές, β) εκείνους που, είτε ήταν ιθαγενείς είτε ξένοι, επιδίδονταν στο μεγάλο εμπόριο των ειδών πολυτελείας και το εμπόριο των δούλων και γ) εκείνους, που μπορούσαν να ανήκουν σε μια από τις παραπάνω κατηγορίες και να προσφέρουν τις υπηρεσίες τους στους "μεγάλους", τους ισχυρούς παράγοντες της μεροβιγκειανής κοινωνίας.

Παλλάδιος, Ορέστης, Φαύστος, Ουρσίκινος, Σνάγριος, Φλάβιος, Νικήσιος και Αντίδιος, όλοι, με εξαίρεση τον πρώτο, ήταν Βουργουνδοί.

Ενδιαφέρον είναι να προσδιορίσουμε τις πόλεις από τις οποίες προέρχονταν εκείνοι που συμμετείχαν στην επιχείρηση πρόσκλησης και βοήθειας του Γονδεβάλδου. Καταρχήν, ο Θεόδωρος ήταν επίσκοπος της Μασσαλίας, η οποία ανήκε στις ελάχιστες πόλεις της Δύσης όπου παρατηρούνταν - ακόμα και σ' αυτούς τους αιώνες που εξετάζουμε - μια ικανοποιητική εμπορική δραστηριότητα. Είναι γνωστό από τις πηγές ότι μέχρι και τις αρχές του δέκατου αιώνα μεταφερόταν πάμπρος από την Αίγυπτο, αλλά και μπαχαρικά, μεταξωτά υφάσματα και ακριβά κρασιά.

Επιπλέον, η Μασσαλία ήταν το λιμάνι όπου αποβιβάστηκε ο Γονδεβάλδος και για πρώτη φορά έγινε αποδεκτός και αναγνωρίστηκε ως νόμιμος κληρονόμος του Κλοθάριου. Είναι τουλάχιστον περιεργό το ότι επιλέχθηκε η Μασσαλία, τη στιγμή μάλιστα που η Δύση υπέφερε από το τέταρτο κύμα των μεγάλων λοιμών που τη σάρωσε από το 580 ως το 582²¹ και η Μασσαλία ήταν από τα πιο χαρακτηριστικά μέρη όπου εμφανιζόταν, όπως εξάλλου και όλα τα λιμάνια της Μεσογείου, και λογικά θα έπρεπε να την έχουν αποφύγει. Στο σημείο αυτό πρέπει να προσθέσουμε ακόμα ένα στοιχείο πολύ σημαντικό κατά την γνώμη μας: Ο Γονδεβάλδος δεν έφθασε στη Μασσαλία με πλοία που του είχε παραχωρήσει ο Μαυρίκιος, αλλά με εμπορικά πλοία²². Μπορούμε να υποθέσουμε, επομένως, ότι υπήρχε μια προηγούμενη συμφωνία ανάμεσα στους εμπόρους που βρίσκονταν στην Κωνσταντινούπολη και στους συναδέλφους τους της Μασσαλίας. Σ' αυτή την περίπτωση βρισκόμαστε μπροστά σε μια κίνηση των εμπόρων - ενδεικτική της προσπάθειάς τους να διευκολύνουν τη δραστηριότητά τους.

Οι υπόλοιπες πόλεις που πήραν μέρος στη συνωμοσία ήταν: Avignon (Μούμμολος), Bordeaux (Γαράχαιρος), Gap (Σαγιτάριος), Toulouse (Δεζιδέριος), Frejus (Επιφάνειος), Reims (Αιγίδιος), Autun (Σνάγριος), Angouleme (Νικήσιος), Besançon (Αντίδιος).

Το δρομολόγιο του Γονδεβάλδου ακολούθησε βέβαια τις πόλεις που τον είχαν αναγνωρίσει ή που του είχαν υποσχεθεί ότι θα τον αναγνωρίσουν. Ο Γρηγόριος της Τουρρώνης αφηγείται:

«(Αφού έκλεψε τους θησαυρούς της Ριγόνδης) ο δούκας Δεζιδέριος Ξαναγύρισε στα μέρη του Μούμμολου, με τον οποίο είχε συνάψει συμφωνία

21. J. N. BIRABEN, - J. LE GOFF, La peste dans le Haut Moyen Âge, *Annales (E.S.C.)* 24 (1969) 1484-1510.

22. GOUBERT, Byzance avant l'Islam, τ. I, ό.π., σ. 33. Πρβλ. CH. ROBERT, Sur la prétendue restauration de pouvoir de Maurice Tibère dans la Province, *Mémoires de l'Académie des Inscriptions et Belles - Lettres* 30, II (1883) 407-409.

δύο χρόνια πριν. Ο Μούμμολος διέμενε στο εσωτερικό των τειχών της Αβινιόν, μαζί με το Γονδεβάλδο. Αφού ενώθηκε με τους παραπάνω δούκες, ο Γονδεβάλδος προχώρησε και μπήκε στη Limousin, και ύστερα έφθασε στο χωριό Brive, όπου ανακηρύχθηκε βασιλιάς»²³.

Οι πόλεις από τις οποίες πέρασε ο Γονδεβάλδος ή εκείνες στις οποίες αναγνωρίστηκε ως νόμιμος διάδοχος του θρόνου είχαν σχέση με το εμπόριο, άμεσα ή έμμεσα. Για τη Μασσαλία μιλήσαμε ήδη. Εξίσου καλά μπορούμε να μιλήσουμε και για το Μπορντώ, όπου ακόμα και μετά τις εισβολές του 5ου αιώνα υπήρχε μια συνοικία Σύρων²⁴. Όταν ο Γονδεβάλδος έφθασε εκεί, ήλθε σε επαφή με έναν Σύρο έμπορο που ονομαζόταν Εύφρων και είχε στην κατοχή του τα ιερά λείψανα του Αγίου Σέργιου, τα οποία φημιολογούνταν πως είχαν θαυματουργές ιδιότητες. Ο Γονδεβάλδος, που αναζητούσε οποιοδήποτε μέσο θα τον βοηθούσε στην αίσια έκβαση της υπόθεσής του, ζήτησε να προσκυνήσει τα λείψανα αυτά, που βρίσκονταν στο σπίτι του εμπόρου, το οποίο τελικά επισκέφθηκε²⁵. Ίσως η επίσκεψη αυτή εξυπηρετούσε μία πιο πρακτική σκοπιμότητα και δεν ήταν τελικά παρά το προκάλυμμα μιας συνάντησης μεταξύ των πρωτεργατών της συνωμοσίας που πραγματοποιήθηκε στο σπίτι του παραπάνω εμπόρου.

Θα μπορούσε κανείς να αναζητήσει σε ποια σημεία του χάρτη βρίσκονταν οι υπόλοιπες πόλεις της συνωμοσίας. Η Τουλούζη, κοντά στη Ναρβόνη και πάνω στον ποταμό Γαρόνα. Η Brive, όπου ο Γονδεβάλδος ανακηρύχθηκε βασιλιάς, καθώς και η Ανγκουλέμη, πάνω σε παραπόταμους του ποταμού Δορδόνη. Η Αβινιόν, πάνω στο μεγάλο Ροδανό. Όλες, λοιπόν, οι πόλεις αυτές είναι πόλεις εμπορικές, γιατί, όπως είναι γνωστό, η όποια εμπορική δραστηριότητα ήταν δυνατό να υπάρξει σ' εκείνους τους δύσκολους καιρούς ήταν άμεσα συνδεδεμένη με το ποτάμιο δίκτυο.

Η άποψη, λοιπόν, ότι ο Μαυρίκιος υποστήριξε και ενίσχυσε δυναμικά την επιχείρηση του Γονδεβάλδου δε φαίνεται αστήριχτη, πρέπει όμως να επισημάνουμε πως δε λαμβάνει υπόψη της το όλο πλέγμα των παραγόντων που έδρασαν. Ο Μαυρίκιος δεν υπήρξε εχθρικός, δεν εκτέθηκε όμως μέχρι του σημείου να υποστηρίξει φανερά την επιχείρηση, ούτε έδωσε ιδιαίτερα μεγάλη σημασία σ' αυτήν. Τον κύριο ρόλο έπαιξαν οι Αυστρασιανοί αριστοκράτες, οι οποίοι ενδιαφέρονταν να υπερασπίσουν τα οικονομικά τους συμφέροντα, που έβλεπαν να απειλούνται από τις επεκτατικές βλέψεις του Γουντράμου.

23. ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΤΟΥΡΩΝΗΣ, *Ιστορία*, VII, ό.π., σ. 10.

24. L. BRÉHIER, *Les colonies des Orientaux en Occident*, *Byzantinische Zeitschrift* 12 (1903) 13.

25. ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΤΟΥΡΩΝΗΣ, *Ιστορία*, VII, ό.π., σ. 31.

Είναι αναμφισβήτητο πως ο Γονδεβάλδος επιλέχθηκε με κριτήριο την αποδοχή του βυζαντινού αυτοκράτορα και από αυτό ακριβώς το γεγονός μπορούμε να διαπιστώσουμε ακόμη μία φορά τις σχέσεις μεταξύ των Φράγκων και των Βυζαντινών, καθώς επίσης και το ρόλο που πίστευαν οι Φράγκοι ότι μπορούσε να παίξει ο αυτοκράτορας. Όμως, φαίνεται πως ο Μαυρίκιος ήταν εξαιρετικά προσεκτικός στους χειρισμούς του, αν δεχθούμε ότι πράγματι έκανε κάποιους χειρισμούς σχετικά με το παραπάνω θέμα.

Σε ό,τι αφορά το ρόλο των εμπόρων, οι ενδείξεις μας οδηγούν στο να υποθέσουμε ότι είχαν ένα είδος συμμετοχής. Η συμμετοχή αυτή πιστοποιείται μέσα από τα εξής γεγονότα:

- 1) Ο Γονδεβάλδος ξεκίνησε την επιχείρησή του από το λιμάνι της Μασσαλίας.
- 2) Δεν έφθασε εκεί με πολεμικά, αλλά - κατά πάσα πιθανότητα - με εμπορικά πλοία.
- 3) Ανάμεσα στους υποστηρικτές του συναντούμε έναν αυτόχθονα έμπορο που έπαιξε καθοριστικό ρόλο, το Χαρίολφο, που επισίτιζε το στρατό του Γονδεβάλδου, και έναν Σύρο έμπορο, τον Εύφρωνα.
- 4) Η πορεία του Γονδεβάλδου ακολούθησε μια σειρά πόλεων που από τη γεωγραφική θέση τους σχετίζονταν με το εμπόριο.

Ο ρόλος των εμπόρων, βέβαια, δεν ήταν πρωταρχικός, αν πάρουμε υπόψη μας την κατάσταση στην οποία βρισκόταν το εμπόριο εκείνη την περίοδο. Θα μπορούσαμε όμως να πούμε πως ακριβώς λόγω της κρισιμότητας αυτής της κατάστασης υπήρχε η συμμετοχή που παρατηρήσαμε. Οι έμποροι προφανώς αντιμετώπισαν την επιχείρηση του Γονδεβάλδου σαν μια ευκαιρία να εξασφαλίσουν καλύτερες συνθήκες άσκησης των δραστηριοτήτων τους και γι' αυτόν ακριβώς το λόγο αποσύρθηκαν από την υποστήριξή του, όταν αντελήφθησαν ότι ο βυζαντινός αυτοκράτορας δεν πήρε ενεργητικά μέρος στην υπεράσπισή του.

RÉSUMÉ

LES RELATIONS FRANCO-BYZANTINES PENDANT LE VIe SIÈCLE (GONDEVALD ET MAURICE)

Ce travail effleure le sujet des relations entre Byzance et l'Occident pendant la deuxième moitié du VIe siècle. Pendant cette période-là, on observe une certaine *mobilité* dans le royaume des Francs, laquelle s'attache surtout aux discords dynastiques des prétendants du trône qui chancelait. Dans ces discords, entre les autres, est mêlé aussi Gondevald, fils naturel mais pas reconnu du roi des Francs Clotaire, qui, ayant été soumis à des plusieurs persécutions, il était réfugié dans la cour impériale de Constantinople, où il était accepté et reconnu comme membre de la famille royale franque. La question posée sur la immixtion ou pas de l'empereur byzantin à la prétention de Gondevald, s'examine sous le prisme d'un nouveau jusqu'au moment facteur, c'est-à-dire, nous examinons si, comment et combine des divers facteurs économiques et surtout les commerçants tant de l'Est que de l'Ouest ont été mêlés et participé au cours de cet événement. La conclusion où on arrive est que ces facteurs, à l'égard d'assurer des meilleurs conditions, favorables pour leurs propres affaires, ont été mêlés dans les événements, et ils ont joué un rôle secondaire et soutenant, qui pourrait être plus important, si l'empereur Maurice avait décidé d'adopter une participation plus efficace.

ΝΙΚΟΛΕΤΤΑ ΓΙΑΝΤΣΗ